

Od autora

Niniejsza książka, chociaż ukazuje się w dwieście pięćdziesiątą rocznicę ustanowienia Komisji Edukacji Narodowej, nie jest publikacją okolicznościową, lecz kontynuacją rozważań dotyczących świętowania podjętych w monografii *„Nadawać duszom kształt narodowy”*. *Święta o państwowym charakterze w czasach Komisji Edukacji Narodowej* z 2021 roku. Wówczas refleksji poddane zostały święta o państwowym charakterze, tym razem obchody szkolne zarówno nakazane prawem szkolnym – *Ustawami Komisji Edukacji Narodowej dla Stanu Akademickiego i na szkoły w krajach Rzeczypospolitej przepisany*, jak i okazjonalne, albowiem „rozmaite święta zawsze winnego uczczenia godne”¹.

Lata 1773–1795, okres działalności Komisji Edukacji Narodowej, to czas tworzenia państwowej struktury szkolnej, jednolitego programu i organizacji. Placówki podległe Komisji, nazywane „szkołami narodowymi”, które poddano analizie w niniejszej monografii, realizowały na całym terenie Rzeczypospolitej taki sam program wychowania, a jego istotną częścią były szkolne uroczystości. O tym, że przypisywano im ważną funkcję, świadczy fakt wpisania ich do *Ustaw*, czyli do szkolnego prawa, w którym zapisano **co** świętować i **jak** świętować. Wśród nakazanych ustawowo dni świątecznych znalazły się między innymi początek i zakończenie roku szkolnego, uroczystości jakże ważne również we współczesnym życiu szkoły. Chociaż dzisiejsze obchody różnią się od tych osiemnastowiecznych, to wspólny jest podniosły ton i podkreślanie wyjątkowości danego momentu w życiu uczniów, szkoły, a niekiedy lokalnej społeczności.

¹ W. Gurowski, *Obwieszczenie względem zachowania świąt*, Warszawa 22 sierpnia 1787.

Nieco inny charakter miały uroczystości związane z życiem miejscowym, jak na przykład rozpoczęciem i zakończeniem obrad trybunału lub przyjazdami urzędników, oraz obchody religijne ważne dla danej miejscowości. Dla uczniów była to przede wszystkim lekcja wychowania obywatelskiego, poszanowania religii i zakorzenienia w tradycji lokalnej. Natomiast dla społeczności był to dowód, że Komisja, reformując edukację i wprowadzając nowe treści, wychowuje w poszanowaniu tradycyjnych, istotnych dla szlachty wartości. Także wizyty ważnych osobistości, a zwłaszcza króla Stanisława Augusta, przerywając monotonię szkolnej codzienności, oddziaływały wychowawczo, wprowadzając w zagadnienia państwowe oraz polityczne.

W niniejszej pracy wykorzystano niepoddawane dotąd gruntownej analizie teksty szkolnych mów oraz utworów okolicznościowych, co pozwoliło na wydobywanie treści wychowawczych towarzyszących obchodom, a przekazywanych nie tylko uczniom. W uroczystościach brali bowiem udział także rodzice, urzędnicy, duchowieństwo i okoliczni mieszkańcy. Zarówno w XVIII wieku, jak i dziś uroczystości szkolne stanowią ważny element budowania więzów społecznych.